

Протојереј Васо Ивошевић

ПРАВОСЛАВНИ ПАТРОЛОГ АРХИЕПИСКОП БРИСЕЛСКИ ВАСИЛИЈЕ (КРИВОШЕИН)

Крајем јула ове године навршио је осамдесет две године живота и педесет научног рада познати савремени православни патролог бриселски архиепископ Василије Кривошеин у јурисдикцији Московске патријаршије.

Својим дугим и врло плодним научним радом дао је богат допринос патролошкој науци нашега века, те је добро познат у православној и иностраном свету.

Поред учености стекао је духовни опит као светогорски монах, подвизавајући се две и по деценије међу атоносним старцима. Акрибија у изразу и смисао за истраживачки рад са жељом да се проуче списи новијих Светих Отаца у Православљу били су веома плодни: јављају се бројне студије угледног писца, већином из области мистичког богословља. Тако је својим радовима упознао богословске научне кругове и остали свет са богатим духовним наслеђем Истока, сарађујући у низу теолошких часописа на разним језицима. Архиепископ Василије, углавном, проучава дела Светог Симеона Новог Богослова и Светог Григорија Паламе, а поред ових и поједине теме из списа Светих Отаца класичног доба.

Рођен је 30. јула 1900. г. у Петрограду. Мирско име му је било Всеволод. Отац му Александар Васиљевич Кривошеин био је министар пољопривреде у царској Русији. Гимназију је завршио у родном граду 1916. г. Потом је студирао на Историјско-филолошком факултету Петроградског универзитета. У пролеће 1917. г. прелази у Москву да слуша предавања из истих наука. Стицајем околности напушта студије 1919. г. и учествује у трајанском рату. У фебруару 1920. г. са последицама промрзлих руку и ногу из Новоросијска долази у Египат. После опоравка у јесен исте године одлази у Париз и почиње студије из филологије. На Сорбони је дипломирао. Ту учествује у оснивању друштва руских интелектуалаца у иностранству које се формирало под називом „Руски хришћански студентски покрет“ и сарађује у часопису „Вестник“, врло запаженом гласилу савремене руске философске и богословске мисли. У јесен 1925. г. одлази у Свету Гору, у манастир Светог Пантелејмона одакле обилази атоноске обитељи и њихове подвизнике. На празник Ваведења примио га је архимандрит Мисаило за послушника. Једно време је

ради занатлијске послове, особито у манастирској кројачници под духовним надзором архим. Кирика. Уочи Благовести 1926. г. пострижен је у расофорног монаха са именом Валентин, а након једне године положио је завете мале схиме и добио име Василије. Ново послушање младог монаха је било још и у изучавању грчког језика, прво у својој обитељи, а затим у Кареји. Отада, па за дуги низ година, све до 1942. г., монах Василије врши дужност манастирског секретара за грчку преписку са црквеним и грађанским установама. Поред тога као познавалац европских језика користио је својој обитељи у контактима са западним инославним светом. Своје знање грчког језика је временом усавршио да је упознао финесе патролошке науке коју ће доста рано почети да проучава. Као представник свога братства сваке године одлази у Кареју на свеатонске саборе. Једно време је био и антипросоп своје обитељи и члан Епископосије.

Као млад светогорски монах веома се интересовао за дела Светог Григорија Паламе. Након дужег систематског рада објавио је на руском језику у Прагу 1937. г. студију „Аскетско и догматско учење Светог Григорија Паламе“. Ускоро је преведена на немачки и енглески језик. Поред интерпретације Паламиног учења, она је и апологија Православља.

Уз научни рад монах Василије стиче у обитељи Светог Пантелејмона високу подвижничку духовност поучаван од тадашњих руских ствараца, међу којима су онда живели данас врло познати аскета старац Силуан и схиархимандрит Илијан.

По жељи архимандрита Николаја, настојатеља руске цркве у Оксфорду и уз дозволу свога игумана, одлази у Енглеску. Почетком 1951. г. постао је сапарох архим. Николаја у Оксфорду. Овде је отпочео врло значајан енциклопедијски рад, сарађујући на добро познатом оксфордском Речнику грчког патристичког језика. Објавио га је Оксфордски универзитет, а редактор је био проф. Лампе. Илазио је у томовима од 1962. до 1968. г.

Одмах по доласку са Атоса монах Василије рукоположен је у чин ђакона и презвитера. На молбу тадашњег егзарха Московске патријаршије за Западну Европу митрополита крутицког и коломенског Николаја (Јарошевича) рукоположио га је у Оксфорду почивши Иринеј (Ђорђевић), епископ далматински, на дан Светог апостола и еванђелиста Јована Богослова 21. маја 1951. г. у чин ђакона, а сутрадан на празник Преноса моштију Светог Оца Николаја у чин презвитера. Сада је јеромонах Василије имао дужности у храму и малој парохији, коју су добрим делом чинили високо образовани руски емигранти, међу којима су били студенти и професори Оксфордског универзитета. Овде учествује у научном раду богословског друштва Светог Сергија Радонешког и Светог мученика Албана. Држи стручна предавања на научним скуповима овога друштва, која су била веома запажена. Осим тога у Оксфорду се одржавају и међународни патролошки конгреси сваке четврте године који по све већем броју учесника и квалитету предавања постају важан фактор у богословским сусретима нашега доба. На свима овим конгресима архиепископ Василије је учествовао и излагао православну патро-

лошку науку. Тако су се инославни богослови могли најбоље да упознају са Православљем.

У априлу 1957. г. постао је архимандрит и настојатељ парохијског храма Благовести у Оксформу. У мају 1958. г. изабран је за епископа волоколамског и постављен за викара руском егзарху Западне Европе са седиштем у Паризу. Хиротонисан је 14. јуна 1959. г. у руској цркви Успенија Пресвете Богородице у Лондону. У чину наречења у својој проповеди, поред осталог, рекао је: „Верујем да наш боравак у Западној Европи није ништа случајно него је одређено по Божјем Промислу. И за све нас је постављен задатак да сведочимо пред народима Запада о Истини Православне вере, да је ширимо у инославној средини, да суделујемо у оснивању и утврђивању западног Православља с коначним циљем јединства свега хришћанског света у Једној, Светој, Саборној и Апостолској Цркви“ (Журнал Московске патријаршије, 1959. св. 9. с. 29.) Ускоро, после смрти бриселског митрополита Александра, 1960. г. постављен је на ову катедру да би у јулу исте године био удостојен архиепископског сана. Много пута посећивао је Московску патријаршију и представљао је на свима свеправославним конгресима, у свима комисијама и дијалозима са инославним богословима и у скупштинама Светског савета цркава. Видели смо га и слушали за време Четврте Свеправославне конференције у Београду 1—15. септембра 1966. г.

Из богате ризнице радова архиепископа Василија, који су већином нови научни прилози, овде наводимо неке као што су:

1. Аскетско и богословско учење Светог Григорија Паламе
2. Легенде о Атосу
3. Првобитни изглед и доцније редакције проповеди Светог Симеона Новог Богослова
4. Писма Светог Симеона Новог Богослова
5. Православно духовно предање
6. Датум традиционалног текста Исусове молитве
7. Атос у духовном животу Православне цркве
8. Братољубиви сиромаш (Мистичка аутобиографија Светог Симеона Новог Богослова)
9. Анђели и демони у духовном животу по учењу источних Отаца
10. Ватрени ревнитељ—Свети Симеон Нови Богослов
11. Свети Григорије Палама—личност и учење
12. „Етера кефалеа“ (Свети Григорије Палама или Свети Симеон Нови Богослов)
13. Свети Симеон Нови Богослов и Никита Ститат
14. О православној духовности
15. Свети Симеон Нови Богослов и његов однос према социјално-политичким приликама свога времена
16. Божанске химне Светог Симеона Новог Богослова
17. Символички текстови у Православној цркви
18. Ауторитет и Свети Дух
19. Нови радови Светог Макарија Египатског
20. Проблем познања Бога: суштина и енергија код Светог Василија Великог

21. Екклесиологија Светог Василија Великог
22. Саборност и структура Цркве
23. Христово Спаситељско дело на Крсту и у Васкрсењу
24. Ауторитет и непогрешивост Васељенских сабора
25. Катихезе Светог Симеона Новог Богослова (увод, критички текст и белешке)
26. Свети Симеон Нови Богослов (живот, духовност и учење)

Као што се види највећи број својих радова посветио је проучавању дела Светог Симеона Новог Богослова. Дуго година је провео док је проучио и протумачио Светитељеве списе. Тако је у Паризу објавио 1963. г. у едицији „Хришћански извори“ критички текст Катихеза Светог Симеона Новог Богослова са богатом научном прањом на преко две стотине страница. Од овог текста 183 странице садрже ауторов увод, који је, по стручној оцени, „написан у изванредној ерудицији, са доста врло цењеног научног испитивања који довршава раније податке и чини велики допринос Патрологији“ Увод има седам поглавља у којима се проучавају рукописни извори Светитељеве биографије и списа са осертом на палеографска и лексиколошка испитивања рукописних текстова у разним редакцијама. За овај велики научни труд Професорски савет Духовне академије у Лењиграду, на основу реферата епископа ставропољског Михаила (Чуба) и професора Николаја Успенског, доделио му је 6. октобра 1964. г. диплому доктора богословља. (Журнал Московске патријаршије, 1964. св. 12. с. 30). Ово дело је штампано на француском језику.

Нова књига архиепископа Василија о Светом Симеону Новом Богослову објављена је у Паризу на руском језику 1980. на 354-странице, која чини комплетну студију о овом Светом Оцу.

Учени писац сведочи и апологизира богословску мисао Православља и указује на опасности од компромиса и опортунизма којим је нарочито наше доба оптерећено. Теме су му врло актуелне, садрже критеријуме васељенске ортодоксије и осврећу се на неправославне инфилтрације. Сваки рад даје компаративна осветлења и упозорава на учење Цркве у делима Светих Отаца и одлукама Васељенских сабора. Насупрот претераном интелектуализму, у којем се замрачују хоризонти светлог контемплативног живота, писац се окреће опиту исхастичког подвига. Молитва је за православног богослова неискрпно врело духовног живота. Зато монах Евагрије пише: „Ако си богослов истински ћеш се молити. Ако се истински молиш, ти си богослов... Када, ставши на молитву, осетиш радост која превазилази сваку другу радост, тада си, заиста, нашао молитву“. Тешко је неправославнима разумети православно духовно предање, јер није оцртано рационалним регулама него се открива у духовном опиту *исихије*. (тиховања) А теоретске схеме и мисли су далеко од духовног предања које се личним доживљајем прима. Аутор види „у богатој и разноврсној духовности Православља основно унутарње јединство које се јасно испољава у црквеном животу у току свих векова све до наших дана“. То је аналитички објаснио у својим бројним студијама о животу, списима и подвизима појединих византијских мистичких писаца.

Из области православне аскетике, посебно ангелологије и демонологије, проучава поједине догађаје из житија источних подвижника Светог Антонија Великог, Светог Макарија Египатског, Диодоха и Еваприја Понтијског и испитује догматске садржаје њихових визија и проповеди.

Сотириологију православних догмата излаже са критичким освртом на инославну концепцију у раду „Христово дело Спасења на Крсту и у Васкрсењу“. Западна неправославна мисао, која је ушла и у наше богословске удбенике, неприхватљива је за православну теологију, јер противречи Светом Писму, Предању и Светоотачкој науци. Спаситељева Крсна смрт се тумачи само у светлости Васкрсења, примеру драговољне Жртве и свеопште састрадалне љубави и откриће се у Другом Његовом доласку и свеопштем Васкрсењу из мртвих. А „Христово Васкрсење је нецењиви конкретни историјски факт, који се догодио једном на одређеном месту и у одређено време. Али заједно с тим Васкрсење је и нешто неупоредиво веће јер има надисторијски смисао и несхвативо Божје стваралачко деловање које преображава и препорађа. Сила Христовог Васкрсења, сила вечног живота показује се, пре свега, у Цркви и Њеним тајнама. У духовној светоотачкој литератури налазимо много сведочанстава о томе да већ сада сила Христовог Васкрсења делује у душама и телима светих, предсказујући свеопште Васкрсење. У православном богослужењу значај Христовог Васкрсења распростире се на сву васељену, видљиву и невидљиву“ (Журнал Моковске патријаршије, 1973. св. 2. с. 64—65) Веома су значајни и његови радови из еклисиологије. Један од њих је о еклисиологији Светог Василија Великог. Овај Свети Отац говори о Цркви са освртом на науку Спаситељеву и мисли Светог апостола Павла. Еклисиолошке мисли Светог Василија Великог углавном се налазе у његовим писмима. Он је проповедао и борио се читавог живота за јединство у Цркви и због тога много страдао. По речима Светог Василија Великог „Христос је васељенски Епископ Цркве, велики и истинити Епископ, Који је својим чудима испунио сву васељену. Зато Свети Дух у Њој пребива“. У погледу јединства с Римом Свети Василије мисли да је то једнако као и јединство са сваком помесном црквом. Рим је за њега једна од помесних... За њега Рим није имао виши ауторитет у питањима вере и црквеног уређења“.

Други рад архиепископа Василија односи се на приказ догматске конституције „О Цркви“ Другог ватиканског сабора са православног гледишта. То је предавање које је одржао у бенедиктинском манастиру у Шевтоњу 1. септембра 1965. г. У првом делу се говори о положају римског епископа. По православном догматском и канонском критеријуму контакти с римским епископом никад нису значили признање његовог примата, (који је неприхватив за Православље), нити су значили заједницу са папском „Црквом“, како се у овој конституцији износи. Живи пример из црквене праксе је поступак Светог Василија Великог“ који је провео велики део живота и умро изван канонске заједнице са Римом и папом Дамасом, кога није признавао. То није сметало Цркви, укључујући и Римску, да га прогласи светитељем и васељенским учитељем“. У даљем изла-

гању писац наглашава да „у сагласности са грчким Оцима и православним богослужењем православни у еванђелском тексту (Јн. 21, 17) виде васпостављање Петра у апостолство после пада и одрицања, а никако да је то било даривање нарочито власти, које није било ни код других апостола. (Вестник Руског западно-европског егзархата, Париз 1966. св. 56. с. 238)

Од научног интереса су и ауторови прикази и оцене појединих дела из разних богословских области, а особито из Патрологије. Приказивао је радове руских савремених богослова као што су Антон Карташев, архимандрит Кипријан Керн и протојереј Јован Мајендорф.

Од инославних писаца је значајан осврт на један том Патрологије Јована Квастена, професора црквене историје и археологије. Замера му што произвољно наводи текстове из дела Светих Отаца у одбрани филиоквистичке теорије и што испушта она места која то демантују. Указује на прешке у делу минхенског професора Георга Бека „Црква и богословска књижевност у византијског држави“ и у студији оксфордског патролога каноника Келија „Ране хришћанске доктрине“.

Архиепископ Василије својим богатим научним радом сведочи и тумачи читавом хришћанском свету неисцрпне ризнице богословља које се неповредиво чувају у вери и животу Православне, Једине Свете, Цркве.